

Палій К. В.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Астахова С. А.,
старший викладач кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Клочко Л. А.,
викладач кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ МОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ НАЙМЕНУВАНЬ ПРЕДМЕТІВ ІНТЕР'ЄРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Анотація. Статтю присвячено порівняльному аналізу семантики найменувань предметів інтер'єру у стандартній мові на матеріалі англійської та німецької мов.

Досліджувані найменування належать до базового словникового фонду кожної мови. Особливе місце найменувань предметів інтер'єру у сприйнятті світу людиною зумовило значний інтерес до них як до об'єкта дослідження, оскільки предмети інтер'єру тісно пов'язані з повсякденним життям людини.

Встановлено, що група досліджуваних лексем характеризується різним кількісним складом у мовах, що зіставляються. Аналіз семантичних особливостей найменувань предметів інтер'єру свідчить про те, що більшість таких найменувань є моносемантичними одиницями підгрупи.

Нині проводиться багато наукових досліджень, зосереджених на поглибленому вивченні лінгвістики та її окремих підсистем як у рідній, так і в іноземних мовах. У лінгвістиці вагому роль відіграє один із головних її розділів, а саме семантика, яка докладно вивчає смислове значення слів у мові та розробляє семантичний аналіз. Термін «семантика» утворений від грецького кореня, пов'язаного з ідеєю «позначення» (*semantikos* – «позначає»). Семантика як розділ лінгвістики відповідає на запитання про те, яким чином людина, знаючи слова та граматичні правила будь-якої природної мови, виявляється здатною передати за їх допомогою найрізноманітнішу інформацію про світ (зокрема, про власний внутрішній світ).

В етимологічних словниках зафіксовано, що інтер'єром прийнято називати внутрішнє оздоблення приміщення. Завданням архітектури впродовж її розвитку було створення в кожному приміщенні всередині будівлі художньо-архітектурного середовища, яке відповідає би його практичному призначенню. Причому оформлення має бути не тільки практичним, а й гармонійним. Найменування предметів інтер'єру викликало значний інтерес до них як до об'єкта дослідження через тісний зв'язок із матеріальною та духовною культурою людей, є невід'ємною частиною їхньої життєдіяльності.

Ключові слова: найменування предметів інтер'єру, запозичення, полісемія, конверсиви, метафора.

Постановка проблеми. Проблема морфологічної будови найменувань предметів інтер'єру в англійській і німецькій

мовах є однією з актуальних у сучасному мовознавстві. У цьому напрямі вже багато зроблено (наприклад, у працях Р.А. Будагова, В.В. Виноградова, В.Н. Вовка, А.Р. Лурія), також з'явилися дослідження, присвячені теоретичним і практичним аспектам морфологічної будови найменувань предметів інтер'єру (їх авторами є А.Ф. Малюга, Є.В. Материнська та інші вчені). Проте узагальнюючих робіт, присвячених морфологічній будові найменувань предметів інтер'єру (далі – НПП), нині не досить. Перш ніж приступити до створення узагальнюючої концепції, варто визначити підходи до вивчення морфологічної будови. При цьому першочерговим завданням є встановлення семантичної класифікації НПП у відповідних мовах, а також дослідження характеристик полісемії зазначених одиниць. Ось чому необхідно цілісно розглянути категорію морфологічної будови НПП в англійській та німецькій мовах із позиції сучасної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна семасіологія має у своєму розпорядженні дуже багатий досвід аналізу лексики на рівні різних тематичних та лексико-семантичних груп (на особливу увагу в цьому контексті заслуговують роботи таких дослідників, як Ш.Р. Басиров, А.Ф. Малюга, Є.В. Материнська). Проте семантичні особливості лексем, які позначають предмети інтер'єру, залишаються не досить детально вивченими, тому основною проблемою наукового дослідження є виявлення загальних і диференційованих ознак у семантиці та структурі НПП мов, що зіставляються.

Мета дослідження полягає у встановленні особливостей семантики НПП на матеріалі двох германських мов – англійської і німецької, а також у виявленні загального та специфічного в організації тематичної групи НПП в зазначених мовах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз назв предметів інтер'єру в сучасній англійській мові показав, що досліджувані одиниці цієї мови мають таку структуру:

- 1) суфіксальні НПП;
- 2) НПП-словосполучення;
- 3) складні НПП;
- 4) НПП-конверсиви;
- 5) кореневі НПП.

Розглянемо кожен із зазначених структурних типів більш докладно.

Суфіксальні НПП. Під час утворення суфіксальних іменників для позначення предметів інтер'єру найбільш продуктивними є моделі $N + er$, $N + or$.

Суфікс *-er* слугує для утворення іменників від дієслів, наприклад: *recliner* «крісло з відкидною спинкою» утворене від дієслова *to recline* «відкидати назад»; *comforter* «основна ковдра з наповнювачем із пуху або синтетики» – від дієслова *to comfort* «утішати, заспокоювати»; *poster* «постер» – від дієслова *to post* «розклеювати»; *cooker* «плита» – від дієслова *to cook* «готувати»; *drawer* «висувна скринька» – від дієслова *to draw* «тягнути».

НПП-словосполучення. Назви предметів інтер'єру, що мають структуру словосполучення, є комбінацією двох або більше кореневих НПП, пов'язаних атрибутивними відносинами. Такий спосіб створення нових назв є продуктивним в англійській мові [1].

Аналіз фактичного матеріалу показав, що НПП-словосполучення, які складаються з двох компонентів, утворюються за допомогою таких моделей:

– прикметник + іменник, наприклад: *utility closet* «утилітарна шафа» (шафа, що найбільш часто використовується для зберігання домашніх електроприладів та миючих засобів); *swivel chair* «стілець, який крутиться»; *high chair* «барний стілець»; *overhead lamp* «вісяча лампа»; *electric lamp* «електрична лампа»; *fitted sheet* «простирадло з резинками»; *fluorescent lamp* «лампа денного світла»; *triangle window* «трикутне вікно»;

– іменник + іменник, наприклад: *camp bed* «складне ліжко»; *tea set* «чайний сервіз»; *breakfast pillow* «маленька декоративна подушка»; *dust skirt* «спеціальний елемент для декорування ліжка»; *flat sheet* «звичайне простирадло»; *reading lamp* «настільна лампа»; *lamp-bracket* «нічник»; *standard lamp* «торшер»; *lamp pendant* «підвіска для лампи»; *door handle* «дверна ручка»; *dust skirt* «спеціальний елемент для декорування ліжка»; *picture window* «вікно з глухою стулкою»; *change table* «пеленальний столик» [1, с. 70; 5, с. 125–126, 133].

Складні НПП. Процеси словоскладання сучасної англійської мови мають яскраво виражену ознаку стягнення багатослівних назв, номіналізації. Водночас їм притаманна універсальна для більшості мов тенденція до економії мовного матеріалу, коли за одним словом у системі мови можливе закріплення цілої низки значень.

Одним зі способів створення складних слів є композиція – утворення складних слів способом словоскладання. Композит – це лексична одиниця, утворена шляхом об'єднання в одне ціле двох чи більше основ. Щодо назв предметів інтер'єру в сучасній англійській мові цей спосіб словоскладання можна назвати продуктивним, наприклад: *bookcase* «книжкова шафа»;

bookshelf «книжкова полиця»; *sideboard* «сервант»; *walk-in closet* «комірка, комора»; *four-poster bed* «ліжко з балдахіном» (*card-table* «ломберний стіл» (експлуатують за необхідності збільшити площу стільниці); *candlestick* «фіранки».

НПП-конверсиви. Конверсія в сучасній лінгвістиці трактується як спосіб словотворення без використання спеціальних словотвірних афіксів. Це різновид транспозиції, за якої перехід слова з однієї частини мови в іншу відбувається так, що називна форма слова однієї частини мови використовується без будь-якої матеріальної зміни як представник іншої частини мови.

Словоутворення шляхом конверсії відрізняється від способів словотвору, які мають формальні засоби вираження деривації, проте з тією різницею, що це деривація не в межах одного слова або однієї граматичної парадигми, а деривація словотвірна, яка дає різні слова, кожне зі своєю семантичною структурою та граматичною парадигмою [2].

Для утворення назв предметів інтер'єру в сучасній англійській мові використовується транспозиція $N > V$, наприклад:

– *Closets(n)* – a closet is a piece of furniture with doors at the front and shelves inside, which is used for storing things. *Closets(v)* – to shut up in a private room for a conference, interview, etc.

– *Cradle(n)* – a small bed for a baby, especially one that moves from side to side. *Cradle(v)* – to hold something or someone gently, especially by supporting with the arms.

– *Poster(n)* – is a large notice or picture that you stick on a wall or board, often in order to advertise something. *Poster(v)* – to decorate with posters.

– *Blanket(n)* – A blanket is a large square or rectangular piece of thick cloth, especially one which you put on a bed to keep you warm. *Blanket(v)* – If something such as snow blankets an area, it covers it.

– *Blind(n)* – blind is a roll of cloth or paper which you can pull down over a window as a covering. *Blind(v)* – If something blinds you, it makes you unable to see, either for a short time or permanently [2].

Кореневі НПП. Цей тип назв предметів інтер'єру був виділений на основі відсутності афіксів. У результаті аналізу назв предметів інтер'єру сучасної англійської мови нами виявлено НПП тільки першого типу, наприклад: *oven* «пічка»; *desk* «письмовий, робочий стіл»; *sofa* «диван» [2, с. 145–147].

Перебуваючи в постійному русі, мова безперервно розвивається, удосконалюється, адже має своє сьогодення, минуле та майбутнє. Збагачення словника – це один із найважливіших чинників розвитку, свідчення його динамічного характеру. Лексика мови перебуває у стані безперервної зміни відповідно

Таблиця 1

Структурні типи НПП англійською мовою

№	Спосіб словотвору	Приклади	Кількість	%
1	НПП-словосполучення	<i>swivel chair</i> «стілець, що обертається»; <i>breakfast pillow</i> «маленька декоративна подушка»	47	35%
2	Складні НПП	<i>candlestick</i> «підсвічник»; <i>pillowcase</i> «наволочка»	30	23%
3	Суфіксальні НПП	<i>recliner</i> «крісло з відкидною спинкою», утворене від дієслова <i>to recline</i> «відкидати назад»	20	16%
4	Кореневі НПП	<i>crib</i> «дитяче ліжко»; <i>oven</i> «пічка»; <i>desk</i> «письмовий, робочий стіл»	19	14%
5	НПП-конверсиви	<i>Poster(n)</i> – is a large notice or picture that you stick on a wall or board, often in order to advertise something. <i>Poster(v)</i> – to decorate with posters.	16	12%
Всього			132	100

Структурні типи НПП в німецькій мові

№	Спосіб словотвору	Приклад	Кіл-сть	%
1	Складні слова – НПП	<i>Der Arbeitstisch</i> «робочий стіл»; <i>der Kerzenhalter</i> «свічник»	81	66%
2	Кореневі НПП	<i>der Tisch</i> «стіл»; <i>der Stuhl</i> «стілець»; <i>der Herd</i> «плита»; <i>der Schrank</i> «шафа»	30	25%
3	Суфіксальні НПП	<i>die Kronleuchter</i> «люстра»; <i>der Schalter</i> «вимикач»	11	9%
Всього			122	100

до мовних законів. З розвитком суспільства з'являються нові предмети і явища, вони відбиваються в нових словах і нових значеннях [3].

Аналіз назв предметів інтер'єру в сучасній німецькій мові показав, що досліджувані одиниці цієї мови мають таку структуру:

- 1) складні іменники – НПП;
- 2) кореневі НПП;
- 3) суфіксальні НПП.

Розглянемо кожен із зазначених структурних типів більш докладно.

Складні іменники – НПП. Провідним способом словотвору в німецькій мові є словоскладання. Отже, значну частину словникового складу німецької мови становлять складні слова. Під складними іменниками розуміються такі іменники, у складі яких сусідами є декілька різних коренів. Таким чином, у словоскладанні можуть брати участь основа дієслова + іменник, прикметник + іменник.

У ході дослідження було з'ясовано, що складні слова в німецькій мові, що позначають предмети інтер'єру, утворюються поєднанням двох компонентів, зокрема:

– іменник + іменник, наприклад: *Geschirr* + *Schrank* = *das Geschirrschrank* (посуд + шафа = шафа для посуду); *Kleider* + *Schrank* = *der der Kleiderschrank* (одяг + шафа = шафа для одягу); *Bettzeug* + *Truhe* = *die Bettzeugtruhe* (ліжка + ящик = ящик для постільної білизни); *Schuh* + *Schrank* = *der Schuhschrank* (черевики + шафа = шафа для взуття); *Essen* + *Tisch* = *der Esstisch* (їжа + стіл = обідній стіл); *Bücher* + *Schrank* = *der Bücherschrank* (книги + шафа = книжкова шафа); *Computer* + *Tisch* = *der Computertisch* (комп'ютер + стіл = комп'ютерний стіл); *Arbeit* + *Tisch* = *der Arbeitstisch* (робота + стіл = робочий стіл); *Kerzen* + *Halter* = *der Kerzenhalter* (свічка + опора = свічник); *Foto* + *Rahmen* = *die Fotorahmen* (фото + рамка = фоторамка); *Nacken* + *Rolle* = *die Nackenrolle* (потилиця + валик = валик для голови); *Bett* + *Wäsche* = *das Bettwäsche* (ліжка + білизна = постільна білизна); *Schlaf* + *Sack* = *Schlafsack* (сон + мішок = спальний мішок); *Kissen* + *Bezug* = *der Kissenbezug* (подушка + оббивка = наволочка);

– дієслово + іменник, наприклад: *schwimmen* + *das Bad* = *das Schwimmbad* (плавати + ванна = басейн); *frisieren* + *Kommode* = *Frisierkommode* (робити зачіску + комод = туалетний столик); *schreiben* + *Tisch* = *der Schreibtisch* (писати + стіл = письмовий стіл).

Також у ході дослідження з'ясовано, що складні слова в німецькій мові, що позначають предмети інтер'єру, утворюються за допомогою стику (е) п. Під стиком у складному слові розуміється «шов», яким з'єднуються складники, наприклад: *Kerzenhalter* «свічник»; *der Toilettentisch* «туалетний столик» [4, с. 12–13].

Кореневі НПП. Цей тип назв предметів інтер'єру виділено з урахуванням відсутності афіксів. Серед предметів інтер'єру

сучасної німецької мови цей структурний тип представлений значною кількістю одиниць. Кореневі німецькі слова зазвичай включають один чи два склади, наприклад: *der Tisch* «стіл»; *der Stuhl* «стіл»; *der Herd* «плита»; *der Schrank* «шафа»; *die Vase* «ваза»; *das Bett* «ліжка»; *der Schloss* «замок»; *der Topf* «горщик». Варто зазначити, що саме запозичені слова поповнюють склад корневих слів, тоді як склад німецьких корневих слів стабільний, наприклад: *die Tüll* «тюль» походить від французького слова *tulle* «тюль», що від власної назви *Tulle* (назва міста у Франції, де вироблялася тканина).

Суфіксальні НПП. Формально ця модель характеризується тим, що пов'язана словотворча морфема стоїть після основи. Суфіксальна модель представлена в усіх частинах мови. Сутність її полягає в тому, що суфікс підводить відповідну лексичну одиницю під ширшу семантичну категорію.

Варто зазначити, що німецькі суфікси багатозначні, тобто здатні виражати різні семантичні категорії. Так, суфікси *-er*, *-el* означають різні відтінки значення осіб, неживі предмети, дію, наприклад: *das Bodenträger* «полкотримач»; *der Schalter* «вимикач»; *der Hocker* «табурет»; *die Kronleuchter* «люстра»; *das Laufgitter* «манеж»; *die Angel* «віконна або дверна петля»; *der Bethimmel* «балдахін»; *der Sessel* «крісло» [4, с. 20–22].

Унаслідок аналізу порівняльної характеристики найменувань предметів інтер'єру в англійській і німецькій мовах можемо зазначити, що в англійській мові виділено такі способи словотворення НПП, як суфіксальні НПП, НПП-словосполучення, складні НПП, НПП-конверсиви, кореневі НПП. Своєю чергою в німецькій мові виділені такі способи словотворення НПП, як складні іменники – НПП, кореневі НПП, суфіксальні НПП, суфіксально-префіксальні НПП, безафіксні НПП.

Висновки. У результаті аналізу найменувань предметів інтер'єру в англійській і німецькій мовах встановлено особливості їхньої структури, виявлено загальні й диференціальні риси: суфіксальні НПП, складні НПП, НПП-словосполучення, кореневі НПП.

В англійській мові група НПП-словосполучення є найчисленнішою за кількістю лексем, натомість у німецькій мові такою групою є складні іменники – НПП.

Відмінною рисою найменувань предметів інтер'єру в англійській мові є наявність конверсійного способу словотвору, тоді як у німецькій мові такого способу словотвору немає. Натомість варто зазначити, що словоскладання є дуже продуктивним способом словотвору найменувань предметів інтер'єру в німецькій мові.

Література:

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
2. Bolinger D., Sears D.A. Aspects of language. New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1981. 352 p.
3. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка). Москва : Наука, 1974. 367 с.

4. Coseriu E. Bedeutung, Bezeichnung und sprachliche Kategorien. Lauri Seppänen zu seinem 60. Geburtstag. *Sprachwissenschaft* / R. Schützeichel. Heidelberg, 1987. Bd. 12. Heft 1. S. 1–23.
5. Cruse D.A. Lexical semantics. Cambridge : Cambridge University Press, 1986. 310 p.

Palii K., Astakhova S., Klochko L. Peculiarities of the morphological structure of the names of interior items in English and German languages

The article is devoted to a comparative analysis of the semantics of names of interior objects in the standard language on the material of English and German.

The studied names belong to the basic vocabulary of each language. The special place of names of interior items in the perception of the world by man has led to a significant interest in them as an object of study, as interior items are related to everyday life. The paper focuses on the semantics of names of home decoration in the stylistically neutral vocabulary of the English and German languages.

These items belong to the basic lexical layer in all the languages under consideration taking an important place in people's everyday life. It is very important to submit more detailed information about the study of this issue.

The studied names belong to the basic dictionary of each language. A special place of names of interior items in the per-

ception of the world by a person led to considerable interest in them as an object of research, since the interior items are closely related to the daily life of a person. It has been established that the study group of the lexeme is characterized by a different quantitative composition in the matched languages. An analysis of the semantic names of interior items features indicates that most names of interior items are monosamplent units.

Many scientific research are held, focusing on the in-depth study of linguistics and its separate subsystems in foreign languages. In linguistics, great importance is one of its main sections, namely, semantics, which studies the semantic meaning of words in the language and develops a semantic analysis. Semantics as a section of linguistics answers a question in which a person knowing the words and grammatical rules of any natural language, it turns out to be able to transfer themselves to the most diverse information about the world (in particular, on its own inner world).

The index and level of polysemy of names of interior items have been determined; the major types of semantic transfer of names of interior items have been singled out. It has been found that the metaphoric transfer is the principal means of developing new meanings, whereas the metonymic transfer is not so widespread.

Key words: names of home decoration, borrowings, polysemy, conversives, metaphor.